



# Vilka studerar utan studiemedel?

Vi gör studier möjligt.



- CSN, Rapport 2020:1
- Vilka studerar utan studiemedel?

Centrala studiemedelsnämnden (CSN)

---

Producenter                      CSN, Kunskap om studiestödet  
851 82 Sundsvall  
060-18 60 00

Förfrågningar                      Peter Engberg 060-18 62 69  
peter.engberg@csn.se

# Innehåll

<b>Sammanfattning .....</b>	<b>4</b>
<b>1. Inledning .....</b>	<b>6</b>
1.1. Avgränsningar .....	6
1.2. Frågeställningar .....	7
1.3. Metod och disposition .....	7
<b>2. Högskola och universitet .....</b>	<b>8</b>
2.1. Äldre studerande studerar utan studiemedel .....	9
2.2. Svensk eller utländsk bakgrund påverkar andelen som använder studiemedel ..	10
2.3. Få distansstuderande studerar med studiemedel .....	11
2.4. Svårare att klara studierna utan studiemedel .....	14
<b>3. Yrkeshögskola .....</b>	<b>16</b>
3.1. Liten andel kvinnor studerar utan studiemedel .....	17
3.2. Svensk eller utländsk bakgrund påverkar andelen som använder studiemedel ..	18
3.3. Distansstuderande och deltidsstuderande studerar oftare utan studiemedel .....	19
<b>4. Kommunal vuxenutbildning (komvux) .....</b>	<b>22</b>
4.1. Stor andel studerar utan studiemedel oavsett ålder .....	23
4.2. Stor andel finansierar sina studier med andra bidrag och ersättningar .....	25
4.3. Studerande på kvällstid studerar oftare utan studiemedel .....	26
<b>5. Folkhögskola .....</b>	<b>28</b>
5.1. Regelverket för studiestöd påverkar andelen studerande utan studiemedel .....	30
5.2. Studerande med svensk bakgrund studerar ofta utan studiemedel .....	30
<b>6. Avslutande reflektioner .....</b>	<b>34</b>
<b>Referenser .....</b>	<b>38</b>

# Sammanfattning

I denna rapport tittar vi närmare på vad som kännetecknar studerande som studerar utan studiemedel inom utbildningsformerna högskola, universitet, yrkeshögskola, komvux och folkhögskola. Rapporten avser studerande under andra halvåret 2017 inom studieformer som berättigar till studiemedel.

## Högskola och universitet

Vid högskola och universitet är det en liten andel som studerar utan att ha studiemedel. Av dem som studerar utan studiemedel är många äldre och mycket tyder på att äldre studerande aktivt väljer bort studiemedel under studietiden för att i stället finansiera studierna med arbete.

Studerande som studerar utan studiemedel har svårare att klara studierna. Möjliga orsaker är tidsbrist eller att man har lägre motivationsnivå då man inte har resultatkrav och i många fall har en inkomstkälla från arbete.

## Yrkeshögskola

Bland studerande vid yrkeshögskola är det en förhållandevis liten andel som studerar utan studiemedel, men de som gör så kännetecknas av att de har arbete som huvudsaklig inkomstkälla. Gruppen har i genomsnitt höga förvärvsinkomster vilket indikerar att arbete parallellt med studierna är vanligt. Det är även vanligt att deltidsstuderande och distansstuderande studerar utan studiemedel.

Det är också tydligt att studerande med utländsk bakgrund på yrkeshögskola i högre grad än studerande med svensk bakgrund studerar utan studiemedel.

## Kommunal vuxenutbildning (komvux)

Komvux är den skolform som med marginal har högst andel studerande utan studiemedel. Den höga andelen förklaras delvis av att det finns möjligheter att kombinera arbete med studier. Utöver deltids- och distansstudier finns möjlighet att studera kvällskurser.

Bland studerande utan studiemedel vid komvux, och även vid folkhögskola, finansieras studierna i hög grad genom andra bidrag och ersättningar än studiemedel. Många av de som studerar utan studiemedel skulle inte uppfylla villkoren vid en ansökan, på grund av att de får andra ersättningar.

## Folkhögskola

Andelen deltids- och distansstuderande är störst bland äldre studerande och det är också bland dessa som andelen som studerar utan studiemedel är störst.

Många som studerar utan studiemedel på folkhögskola uppfyller inte ålderskraven i regelverket. Av samtliga studerande utan studiemedel var 16 procent under 20 år medan 25 procent var över 56 år. Det innebär att en stor andel av dem som studerar på folkhögskola utan studiemedel inte är aktuella för studiemedel på grund av ålder.

## Vad kännetecknar dem som inte studerar med studiemedel?

Det är tydligt att oavsett skolform bedrivs deltidstudier och distansstudier förhållandevis ofta utan studiemedel. Det är även tydligt att ålder och huruvida den studerande har svensk eller utländsk bakgrund är faktorer som påverkar andelen som studerar utan studiemedel.

Inom de flesta skolformer är det vanligare att studera utan studiemedel bland personer med utländsk bakgrund än bland dem som har svensk bakgrund. Detta beror sannolikt på en kombination av faktorer, av vilka en del kan vara kulturella. En annan förklaring är att en del av de studerande som har utländsk bakgrund sannolikt inte är svenska medborgare och alla uppfyller inte villkoren att kunna få svenskt studiestöd som utländsk medborgare. Bristande kunskaper om studiestödet och det svenska språket är en annan förklaring till att fler med utländsk bakgrund studerar utan studiemedel. Inom komvux och folkhögskola tycks personer med utländsk bakgrund studera utan studiemedel på grund av att de erhåller andra bidrag och ersättningar som gör att de inte uppfyller kraven i regelverket.

Många äldre studerar utan studiemedel och inom många skolformer är det tydligt att andelen studerande utan studiemedel ökar med ålder. Särskilt folkhögskolan är en skolform som lockar många äldre studerande.

## Lever studiestödet upp till målet att verka rekryterande?

Andelen som studerar utan studiemedel ökar inom komvux och folkhögskolan, vilket skulle kunna tyda på att studiemedlets rekryterande effekt minskar. Det finns dock andra faktorer som bidrar till denna utveckling. Andelen med utländsk bakgrund ökar och dessa studier på grundskolenivå och gymnasienivå finansieras till viss del av andra bidrag och ersättningar än studiemedel.

Bland studerande inom högskola, universitet och yrkeshögskola är det en förhållandevis liten andel som studerar utan studiemedel. Det indikerar ett studiestöd som har en hög rekryterande effekt och är en betydelsefull försörjningskälla för de studerande.

Sammantaget framträder en bild av att studiemedlet i stora drag tämligen väl träffar de personer som uppfyller kraven i regelverket. Sannolikt är det en förhållandevis liten andel av dem som studerar utan studiestöd som skulle uppfylla villkoren vid en ansökan.

# 1. Inledning

Studiemedlets mål är att verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiemedlet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.<sup>1</sup> Huruvida man studerar med eller utan studiemedel är ett aktivt val och andelen som studerar utan studiemedel har ökat inom flera utbildningsformer.<sup>2</sup> Gruppen som studerar utan studiemedel är svår att analysera då vi saknar uppgifter om dem i våra register. Historiskt har de kännetecknats av mycket låg svarsfrekvens i de enkätundersökningar som CSN har skickat ut.

En av CSN:s uppgifter är att följa och analysera de studerandes ekonomiska och sociala situation för att säkerställa kunskapen inom området.<sup>3</sup> CSN redovisar bland annat därför årligen statistik över nyttjandet av studiemedel och viss kunskap om vilka som studerar utan studiemedel finns därför sedan tidigare. Rapporten *Vad påverkar andelen som använder studiemedel?* visade att nyttjandet av studiemedel är lägre inom vissa grupper och skolformer. Andelen som använder studiemedel är förhållandevis liten bland äldre studerande, män, deltidsstuderande, distansstuderande, utrikes födda och studerande med löneinkomster som huvudsaklig inkomstkälla.

I denna rapport riktas fokus på dem som studerar utan studiemedel. Målet är att bidra med ny kunskap inom området och ge ytterligare kunskap om vad som kännetecknar studerande som studerar utan studiemedel. Vi undersöker också studiestödets rekryterande effekt.

## 1.1. Avgränsningar

Denna studie begränsas till utbildningsformerna kommunal vuxenutbildning (komvux), folkhögskola, högskola/universitet samt yrkeshögskola. Utbildningsformen konst- och kulturutbildningar ingår däremot inte. Anledningen är att detta är en förhållandevis ny utbildningsform och att antalet elever utan studiemedel är litet. Det är därför svårt att dra några slutsatser om dem som studerar utan studiemedel inom denna utbildningsform.

Vi har valt att avgränsa oss till ett antal faktorer som vi bedömt vara intressanta för elevers val att studera utan studiemedel. Uppgifter om den studerandes studier, om den studerandes försörjning och livssituation och om den studerandes familjebakgrund har tagits med. Samtliga uppgifter bygger på registerdata som levererats av Statistiska centralbyrån (SCB).

Rapporten avser studerande under andra halvåret 2017 vid utbildningsformerna högskola/universitet, yrkeshögskola, komvux och folkhögskola. Valet av 2017 och

---

<sup>1</sup> Se Prop 2018/19:1

<sup>2</sup> CSN, Vad påverkar andelen som använder studiemedel? Rapport 2018:10, 2018

<sup>3</sup> SFS 2017:1114 Förordning med instruktion för Centrala studiestödsnämnden. Stockholm  
Utbildningsdepartementet



inte en senare period beror på att vi vill kunna använda de senaste tillgängliga inkomstuppgifterna i rapporten. Samtliga inkomstuppgifter i rapporten avser hela inkomståret 2017 och uttrycks som median.

Då studien syftar till att karaktärisera studerande som läser studiemedelsberättigande utbildningar utan studiemedel har populationen begränsats till att endast avse sådana studieformer. Det innebär exempelvis att studerande som studerat svenska för invandrare (SFI) på komvux inte finns med i urvalet, liksom inte heller studerande som erhållit studiehjälp och studiestartsstöd.

## 1.2. Frågeställningar

Det finns idag viss kunskap om vilka som studerar utan studiemedel. För att utöka denna kunskap behandlas följande frågeställningar i denna rapport.

- Vad kännetecknar dem som inte studerar med studiemedel?
- Lever studiestödet upp till målet att verka rekryterande?

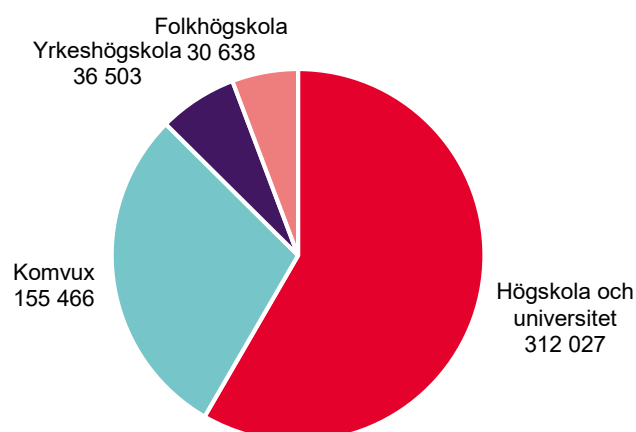
## 1.3. Metod och disposition

Denna rapport är en deskriptiv registerstudie som uteslutande bygger på registerdata som levererats av SCB.

Kapitlen är indelade efter respektive skolform och varje kapitel inleds med en detaljerad tabell med information om studerande med och utan studiemedel, samt medianinkomst i kronor under inkomståret 2017.

Det högsta antalet studerande finns inom skolformen högskola och universitet. Därför inleds rapporten med ett kapitel om studerande inom denna skolform. Viss jämförelse i efterföljande kapitel kommer därefter att referera till kapitlet om studerande inom högskola och universitet.

**Diagram 1** Antal studerande inom varje skolform som studeras i rapporten.



## 2. Högskola och universitet

**Tabell 1** Antal, andel (procent) och förvärvsinkomst (median och i kronor) för studerande som höstterminen 2017 studerar med, respektive utan, studiemedel på högskola eller universitet. <sup>1,2</sup>

	Har inte studiemedel			Har studiemedel		
	Antal	Andel	Förvärvs inkomst	Antal	Andel	Förvärvs inkomst
<b>Totalt</b>	88 947	29	306 950	223 080	71	63 045
<b>Kön</b>						
Kvinnor	55 387	29	323 523	134 510	71	69 157
Män	33 560	27	249 989	88 570	73	54 274
<b>Ålder</b>						
–21 år	5 533	9	63 133	55 890	91	49 127
22–24 år	10 021	11	118 659	77 876	89	60 917
25–29 år	19 373	26	229 720	56 156	74	71 037
30–39 år	24 184	49	329 327	24 716	51	85 756
40– år	29 836	78	394 907	8 442	22	117 261
<b>Bakgrund</b>						
Svensk	67 809	27	317 270	179 125	73	64 120
Utländsk	21 138	32	266 437	43 955	68	57 406
<b>Har barn</b>						
Ja	36 174	56	371 252	28 060	44	91 896
Nej	52 773	21	215 912	195 020	79	60 417
<b>Högsta studienivå föräldrar</b>						
Förgymnasial utbildning	5 790	46	360 932	6 879	54	5 790
Gymnasial utbildning	25 312	29	328 830	63 412	71	25 312
Eftergymnasial utbildning mindre än 3 år	14 147	24	291 541	44 139	76	14 147
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	29 921	24	240 476	96 982	76	29 921
Uppgift saknas	13 777	54	338 891	11 668	46	13 777



<b>Storlek folkbokföringsort</b>						
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	13 775	31	327 493	30 402	69	69 640
Större städer och kommuner nära större stad	33 373	24	294 599	104 406	76	59 114
Storstäder och storstadsnära kommuner	41 799	32	306 577	88 272	68	66 366

<sup>1</sup> Uppgifter saknas för 1 703 studerande inom högskola och universitet.

<sup>2</sup> En person kan ha läst vid flera skolformer under året. Personer som studerat med eller utan studiemedel kan därför avse en eller flera skolformer.

## 2.1. Äldre studerande studerar utan studiemedel

Andelen som studerar utan studiemedel på högskola och universitet har varit mer eller mindre oförändrad de senaste åren och har stadigt legat på mellan 28 och 30 procent. Vi vet sedan tidigare att det är något vanligare att kvinnor, jämfört med män, studerar utan studiemedel. Olika ålderskategorier skiljer sig också i fråga om andelen som inte använder studiemedel: det är vanligare att studera utan studiemedel ju äldre den studerande är. Vi vet också att det är vanligare att personer med utländsk bakgrund studerar utan studiemedel.<sup>4</sup>

Ålder är en faktor som tycks ha särskilt stor betydelse för beslutet att studera utan studiemedel. Det blir tydligt när vi tittar på en samlad tabell över kategorier som beskriver livssituationer och bakgrund (se tabell 1). Högst andel, 78 procent, som studerar utan studiemedel återfinns hos studerande som är äldre än 40 år.

Ålder tycks också ha stor betydelse inom många andra kategorier. Totalt är det något vanligare att kvinnor studerar utan studiemedel jämfört med män, vilket sannolikt kan sammanhålla med att kvinnor har en högre genomsnittlig ålder än män. Om vi däremot delar upp både män och kvinnor i ålderskategorier ser vi att det inom varje ålderskategori är en större andel män än kvinnor som studerar utan studiemedel.

<sup>4</sup> CSN, Vad påverkar andelen som använder studiemedel? Rapport 2018:10, 2018

**Tabell 2** Antal och andel (procent) män och kvinnor som studerar utan studiemedel fördelade på ålder.<sup>1</sup>

Åldersintervall	Män		Kvinnor	
	Antal	Andel utan studiemedel	Antal	Andel utan studiemedel
–21 år	2 797	10	2 736	8
22–24 år	5 166	14	4 855	9
25–29 år	8 578	27	10 795	25
30–39 år	8 595	52	15 589	48
40– år	8 424	82	21 412	77
<b>Totalt</b>	<b>33 560</b>	<b>27</b>	<b>55 387</b>	<b>29</b>

<sup>1</sup> Uppgifter saknas för 1 703 studerande inom högskola och universitet.

På liknande sätt kan den stora andelen studerande utan studiemedel hos barn till föräldrar med endast förgymnasial utbildning delvis förklaras av deras bakgrund men också av att de har en högre medianålder. Medianåldern för studerande med föräldrar som endast har förgymnasial utbildning är 43 år. Det är 9 år äldre än barn till föräldrar med gymnasial utbildning och 14 år äldre än barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning om tre år eller längre. Personer från hem som är mindre studievana tenderar att börja studera vid högskolan senare i livet och i högre grad studera utan studiemedel. Bakgrunden i kombination med ålder ger sannolikt en stor del av förklaringen till den höga andelen utan studiemedel hos barn till föräldrar med förgymnasial utbildning.

I stället för att finansiera sina studier med studiemedel väljer äldre studerande att göra detta genom förvärsarbete. Som framgår av tabell 1 har studerande som är 40 år eller äldre en årlig medianinkomst på 395 000 kr. Det innebär att många med stor marginal överstiger fribeloppet<sup>5</sup> för att kunna få studiemedel. Av de studerande som är över 40 år och studerar utan studiemedel har 88 procent sin huvudsakliga inkomst från förvärsarbete och kapitalinkomst. Detta indikerar att studierna i många fall är en bisyssla på fritiden för dem som studerar utan studiemedel

## 2.2. Svensk eller utländsk bakgrund påverkar andelen som använder studiemedel

Det är vanligare att personer med utländsk bakgrund studerar utan studiemedel. Personer med utländsk bakgrund, som studerar utan studiemedel på högskola eller universitet, är yngre än studerande med svensk bakgrund och de har en lägre andel distansstuderande. Det är också vanligare att personer med utländsk bakgrund studerar utan studiemedel, jämfört med personer med svensk bakgrund.

Personer med utländsk bakgrund avviker alltså från normen att det är vanligare att äldre studerande och distansstuderande studerar utan studiemedel. Det tyder på att

<sup>5</sup> Fribeloppet för heltidsstudier under 20 veckor hösten 2017 var 86 782 kronor. För mer information, se [www.csn.se](http://www.csn.se)

utländsk bakgrund är en faktor som har en särskilt stark påverkan på andelen som använder studiemedel.

Personer med utländsk bakgrund, som studerar utan studiemedel på högskola eller universitet, har i hög grad arbete som huvudsaklig försörjningskälla. Av personer med utländsk bakgrund som studerade utan studiemedel har 83 procent sin huvudsakliga inkomst från arbete och kapitalinkomst, vilket är en något lägre andel än för personer med svensk bakgrund som studerar utan studiemedel.

Medianinkomsten för personer med utländsk bakgrund som studerar utan studiemedel är 310 000 kronor vilket är 26 700 kronor lägre än för personer med svensk bakgrund. Skillnaden i inkomst kan delvis förklaras av att de studerande med utländsk bakgrund är yngre än de studerande med svensk bakgrund.

Tidigare studier från fackförbundet SACO har visat på att akademiker med utländsk bakgrund har lägre inkomster än akademiker med svensk bakgrund.<sup>6</sup> Det är också en något större andel med utländsk bakgrund som helt saknar inkomst, vilket kan tyda på att många med utländsk bakgrund, utöver förvärvsarbete, exempelvis finansierar sina studier genom stöd från närstående eller med besparingar.

Orsaken till att personer med utländsk bakgrund i större utsträckning studerar utan studiemedel är svår att fastställa, troligtvis rör det sig om en kombination av ett flertal olika faktorer. Exempelvis finns i Sverige en lång tradition av att studera med studiemedel, en tradition som saknas i många länder, varför kulturella skillnader kan ge en viss förklaring. Sannolikt är också en del av de studerande med utländsk bakgrund inte svenska medborgare och för dessa behöver också rätten till svenskt studiestöd som utländsk medborgare prövas.<sup>7</sup> År 2017 avslogs 16 procent av ansökningarna om studiemedel från utländska medborgare på grund av de inte uppfyllde kraven för rätt till svenskt studiestöd.<sup>8</sup> Vi vet också att bristande kunskaper om studiestödet och det svenska språket ger en viss förklaring till att fler med utländsk bakgrund studerar utan studiemedel.<sup>9</sup>

## 2.3. Få distansstuderande studerar med studiemedel

Studier på distans eller över internet innebär ökade möjligheter att finansiera studierna via förvärvsarbete i stället för via studiemedel. Det är också betydligt vanligare för distansstuderande att studera utan studiemedel. Av de distansstuderande är det 70 procent som inte har studiemedel under sin studietid. Det är därför intressant att undersöka vad som kännetecknar distansstuderande utan studiemedel.

Distansstudier är vanligare för kvinnor än för män, av samtliga distansstuderande var 70 procent kvinnor.<sup>10</sup> Distansstudier är också synnerligen vanliga bland äldre studerande. Av de distansstuderande hösten 2017, var 31 procent 40 år eller äldre, att

---

<sup>6</sup> Saco (2017) Edström, J, Pokarzhevskaya, G, Lönegap mellan akademiker med svensk och utländsk bakgrund – En analys av Saco-förbundens medlemmar.

<sup>7</sup> För att ha rätt till svenskt studiestöd som utländsk medborgare, måste den studerande uppfylla vissa villkor. Villkoren varierar beroende på medborgarskap. För mer information, se [www.csn.se](http://www.csn.se).

<sup>8</sup> CSN, Studiestödet 2017, rapport 2018:2, 2018

<sup>9</sup> CSN, Varför tveka ta studielån? Studerande med utländsk bakgrund förklarar, rapport 2018:4, 2018

<sup>10</sup> Uppgifter om samtliga faktorer, inklusive kön, saknas för 1 153 distansstuderande.

jämföra med 8 procent av dem som inte studerade på distans. Särskilt vanliga är distansstudier också bland studerande som är folkbokförda i mindre städer och landsbygdskommuner.

**Tabell 3** Antal, andel (procent) och förvärvsinkomst (median och i kronor) för studerande som höstterminen 2017 studerar med, respektive utan, studiemedel på högskola eller universitet. <sup>1,2</sup>

	Har inte studiemedel			Har studiemedel		
	Antal	Andel	Förvärvs inkomst	Antal	Andel	Förvärvs inkomst
<b>Distans eller på plats studerande<sup>3</sup></b>						
Distans	41 400	69	349 227	18 362	31	100 791
På plats studerande	47 538	19	224 817	204 654	81	61 155
Uppgift saknas	9	12	149 261	64	88	83 873
<b>Inriktning<sup>4</sup></b>						
Allmän utbildning	354	14	132 679	2 253	86	103 432
Pedagogik och lärarutbildning	15 960	31	347 162	35 113	69	74 340
Humaniora och konst	19 252	51	285 510	18 617	49	49 832
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	18 642	24	297 683	59 216	76	72 607
Naturvetenskap, matematik, data	8 231	35	246 529	15 301	65	48 734
Teknik och tillverkning	9 793	18	168 900	43 311	82	47 583
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	668	24	268 541	2 176	77	61 222
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	14 354	25	344 393	43 427	75	69 017
Tjänster	1 689	32	239 565	3 663	68	80 836
Okänd	4	57	275 489	3	43	47 374

<sup>1</sup> Uppgifter saknas för 1 703 studerande inom högskola och universitet.

<sup>2</sup> En person kan ha läst vid flera skolformer under året. Personer som studerat med eller utan studiemedel kan därför avse en eller flera skolformer.

<sup>3</sup> 2 630 personer har läst både distans och på plats. Dessa har klassats som distansstuderande

Det är vanligare bland de distansstuderande männen (74 procent) än bland kvinnorna (67 procent) att studera utan studiemedel. Även ålder har stor inverkan. Av de distansstuderande som studerar utan att ha studiemedel är 79 procent 30 år eller äldre. Det är också vanligare ju större hemkommunen är att studera utan studiemedel på distans. Bland distansstuderande folkbokförda i storstäder var det 75 procent som studerade utan studiemedel, bland distansstuderande i större städer var det 68 procent,

och i landsbygdskommuner var det 62 procent av de distansstuderande som studerade utan studiemedel.

Som framgår av tabell 3 har studerande inom ämnesinriktningen humaniora och konst en stor andel som studerar utan studiemedel. Det förklaras av att den inriktningen har en högre andel distansstuderande. Av de som studerade humaniora och konst var det 37 procent som läste på distans vilket var den inriktning som hade klart störst andel distansstuderande.

Av de som läser färre än 10 poäng på distans är det drygt 90 procent som studerar utan studiemedel. Att så många av de distansstuderande utan studiemedel läser få poäng under studietiden kan tyda på att denna grupp aldrig varit aktuell för att kunna få studiemedel.<sup>11</sup>

**Tabell 4** Antal och andel distansstuderande utan studiemedel hösten 2017 fördelade efter kön, ålder, storlek folkbokföringsort och registrerade poäng. Andel i procent.<sup>1, 2</sup>

	Antal distansstuderande utan studiemedel	Andel distansstuderande utan studiemedel
<b>Kön</b>		
Kvinnor	27 992	67
Män	13 408	74
<b>Ålder</b>		
– 21 år	1 118	43
22–24 år	2 706	41
25–29 år	8 374	61
30– år	29 202	79
<b>Storlek folkbokföringsort</b>		
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	8 395	63
Större städer och kommuner nära större stad	15 702	68
Storstäder och storstadsnära kommuner	17 303	75
<b>Antal registrerade poäng</b>		
1–10 poäng	15 444	93
11–20 poäng	17 601	80
21–30 poäng	7 062	39
31–poäng	1 169	43

<sup>1</sup> 2 643 personer som både läst distans och på plats, har klassats som distansstuderande.

<sup>11</sup> För att ha rätt till studiemedel måste den studerande studera på minst halvtid, det vill säga 50 procent, i minst tre veckor.

<sup>2</sup> Uppgift om antal poäng saknas för 150 distansstuderande.

Jämfört med andra studerande har distansstuderande utan studiemedel höga förvärvsinkomster. Drygt 90 procent har sin huvudsakliga inkomst från arbete och deras förvärvsinkomst är också betydligt högre än den är för studerande utan studiemedel som inte studerar på distans.

Sammantaget framstår distansstuderande utan studiemedel som en grupp som aldrig varit aktuella för att söka studiemedel; arbete är deras huvudsakliga sysselsättning och studierna är en bisyssla. De är också äldre och deras studier karaktäriseras av att de läser få poäng under terminen och att de parallellt med studierna har ett arbete som ger dem inkomster som överstiger fribeloppet.<sup>12</sup>

## **2.4. Svårare att klara studierna utan studiemedel**

Studerande som studerar utan studiemedel läser färre poäng än studerande som har studiemedel. De som studerar utan studiemedel och läser många poäng har svårare att klara de poäng som de registrerats för, jämfört med studerande med studiemedel.

För studerande som är registrerade för upp till 20 poäng under terminen är andelen avklarade poäng jämförbar, oavsett om man studerar med eller utan studiemedel. Däremot har studerande utan studiemedel en mindre andel avklarade poäng i de fall de är registrerade för 21 poäng eller mer.

Programstuderande som läste med studiemedel och var registrerade för 21–30 poäng under terminen, klarade 93 procent av de kurspoäng de var registrerade för, medan de som var utan studiemedel klarade 78 procent av de registrerade poängen. Samma tendenser ser vi även hos dem som läste fristående kurser. De som studerade med studiemedel och läste 21–30 poäng under terminen klarade 86 procent av de registrerade poängen. Motsvarande andel hos dem som studerade utan studiemedel var 68 procent.

---

<sup>12</sup> Fribeloppet 2019 för heltidsstudier under 20 veckor är 90 075 per kalenderhalvår. För mer information, besök [www.csn.se](http://www.csn.se)



**Tabell 5** Studerande med och utan studiemedel fördelade efter program- respektive kursstudier, antal registrerade poäng och andel avklarade poäng (procent).  
1,2,3

Antal registrerade poäng	Studerande utan studiemedel		Studerande med studiemedel	
	Antal	Andel avklarade poäng	Antal	Andel avklarade poäng
<b>Program</b>				
1–10	3 786	85	1 765	90
11–20	12 063	88	6 354	86
21–30	17 522	78	168 431	93
30–	2 182	66	18 249	82
Saknas	142	68	775	84
<b>Fristående kurser</b>				
1–10	24 018	94	1 659	92
11–20	18 308	85	4 969	88
21–30	9 008	68	17 245	86
30–	1 761	53	3 542	72
Saknas	148	64	27	78

<sup>1</sup> Uppgift om en person är program eller kursstuderande saknas för 73 personer.

<sup>2</sup> 2 804 personer har läst både program och fristående kurser, dessa har klassats som programstuderande.

<sup>2</sup> Uppgift om avklarade poäng saknas för 41 782 personer, varav 30 364 personer studerat utan studiemedel och 11 418 personer studerat med studiemedel; dessa har räknats bort i statistiken. I huvudsak rör det studerande som läst basårsutbildningar.

### 3. Yrkehögskola

**Tabell 6** Antal, andel (procent) och förvärvsinkomst (median och i kronor) för studerande som höstterminen 2017 studerar med, respektive utan, studiemedel på yrkehögskola.<sup>1</sup>

	Har inte studiemedel			Har studiemedel		
	Antal	Andel	Förvärvs inkomst	Antal	Andel	Förvärvs inkomst
<b>Totalt</b>	9 398	26	289 334	27 105	74	106 418
<b>Kön</b>						
Kvinnor	4 328	22	280 708	15 306	78	112 800
Män	5 070	30	299 341	11 799	70	97 434
<b>Ålder</b>						
–21 år	362	12	107 419	2 599	88	57 149
22–24 år	839	15	185 895	4 800	85	102 493
25–29 år	1 969	20	260 486	7 988	80	108 780
30–39 år	3 044	28	300 035	7 689	72	111 884
40– år	3 184	44	331 711	4 029	56	141 128
<b>Bakgrund</b>						
Svensk	6 295	23	296 250	20 973	77	106 318
Utländsk	3 103	34	275 581	6 132	66	106 911
<b>Har barn</b>						
Ja	4 469	32	332 132	9 333	68	124 682
Nej	4 929	22	237 706	17 772	78	97 821
<b>Högsta studienivå föräldrar</b>						
Förgymnasial utbildning	947	33	319 910	1 931	67	134 328
Gymnasial utbildning	3 501	24	300 874	11 393	76	114 521
Eftergymnasial utbildning mindre än 3 år	1 268	21	275 218	4 890	79	100 599
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	1 743	22	250 021	6 115	78	91 834
Uppgift saknas	1 939	41	282 907	2 776	59	103 834

<b>Storlek folkbokföringsort</b>						
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	1 834	27	299 243	5 037	73	104 428
Större städer och kommuner nära större stad	3 101	25	292 076	9 140	75	108 603
Storstäder och storstadsnära kommuner	4 463	26	281 093	12 928	74	105 641

<sup>1</sup>Uppgifter saknas för 135 studerande inom yrkeshögskola.

### 3.1. Liten andel kvinnor studerar utan studiemedel

Andelen som studerar utan studiemedel på yrkeshögskola har ökat något de senaste åren. Anledningen till det är att grupper som normalt har lågt nyttjande av studiemedel har ökat. Det är en högre andel som studerar på distans, en högre andel har löneinkomst som huvudsaklig inkomstkälla och andelen med utländsk bakgrund har ökat.<sup>13</sup>

Jämfört med högskola och universitet är det en högre andel män inom yrkeshögskola som studerar utan studiemedel. Hos kvinnorna är det tvärtom; det är en lägre andel kvinnor inom yrkeshögskolan som studerar utan studiemedel jämfört med studerande kvinnor inom högskola och universitet. Det kan framstå som motsägelsefullt då kvinnor som studerar på yrkeshögskola i genomsnitt har en högre ålder jämfört med kvinnor som studerar på högskola eller universitet. Om vi fortsätter jämförelsen mellan studerande kvinnor på yrkeshögskola och högskola/universitet så är det framförallt i de högre åldersgrupperna som skillnaden uppstår. Andelen kvinnor som studerar utan studiemedel i de olika skolformerna är jämförbar upp till 24 år, men från 25 år och uppåt är det vanligare att kvinnor som studerar vid högskola eller universitet studerar utan studiemedel. Andelen med studiemedel minskar alltså inte lika snabbt med högre ålder för kvinnor vid yrkeshögskola, jämfört med kvinnor vid högskola/universitet.

**Tabell 7** Antal och andel (procent) kvinnor som studerar utan studiemedel fördelade på skolform och ålder.

	Yrkeshögskola		Högskola/universitet	
	Antal	Andel	Antal	Andel
–21 år	92	9	2 736	8
22–24	279	10	4 855	9
25–29	722	14	10 795	25
30–39	1 368	23	15 589	48

<sup>13</sup> CSN, Vad påverkar andelen som använder studiemedel? Rapport 2018:10, 2018

40– år	1 867	40	21 412	77
--------	-------	----	--------	----

Män studerar i högre grad utan studiemedel, oavsett vilken ålder den studerande har. Skillnaden mellan könen tenderar också att öka med åldern. Av de studerande som var upp till 21 år var det 14 procent av männen och 9 procent av kvinnorna som studerade utan studiemedel. Av de studerande som var 40 år eller äldre var det 51 procent av männen och 40 procent av kvinnorna som studerade utan studiemedel.

Män som studerar deltid studerar i än större utsträckning utan studiemedel. Hos deltidsstuderande som läser på 75 procents takt är det 83 procent av männen och 39 procent av kvinnorna som läser utan studiemedel. Högst andel studerande utan studiemedel finns bland män som läser på 50 procents takt där 90 procent läser utan studiemedel.

**Tabell 8** Antal och andel studerande utan studiemedel fördelade efter kön och studietakt, andelar i procent

	Män		Kvinnor	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Heltid	3 656	24	2 534	15
75 procent	307	83	1 641	39
50 procent	1 107	90	153	68

Som framgår av tabell 6 har studerande inom yrkeshögskolan förhållandevis höga förvärvsinkomster, det gäller både studerande med och utan studiemedel. Jämfört med övriga skolformer har yngre studerande inom yrkeshögskolan de högsta förvärvsinkomsterna. Detta indikerar att oavsett om man studerar med eller utan studiemedel är arbete parallellt med studierna vanligt hos dem som studerar inom yrkeshögskola.

### 3.2. Svensk eller utländsk bakgrund påverkar andelen som använder studiemedel

Vi har i tidigare kapitel visat att personer med utländsk bakgrund som studerar inom högskola/universitet, har en lägre andel som studerar med studiemedel jämfört med studerande med svensk bakgrund. Inom yrkeshögskolan förstärks skillnaden mellan dessa grupper.

Det finns vissa likheter mellan studerande utan studiemedel med svensk respektive utländsk bakgrund. Oavsett bakgrund är medianåldern hos studerande utan studiemedel 34 år och högst andel finns bland dem som är 40 år eller äldre. Skillnaden i bakgrund har störst inverkan inom åldersintervallet 22–29 år där 15 procent av dem med svensk bakgrund och 28 procent av dem med utländsk bakgrund studerar utan studiemedel. Minst är skillnaden hos studerande som är 21 år eller yngre, där 11 procent av dem med svensk bakgrund och 16 procent av dem med utländsk bakgrund studerar utan studiemedel.

Bakgrundens betydelse skiljer sig beroende på om man studerar på heltid eller deltid. Hos deltidsstuderande var andelen utan studiemedel jämförbar mellan studerande med svensk och utländsk bakgrund. Hos heltidsstuderande fanns det däremot en skillnad. Bland heltidsstuderande var det 16 procent av dem med svensk bakgrund och 29 procent av dem med utländsk bakgrund som studerade utan att ha studiemedel.

Tittar vi på vilken försörjningskälla studerande utan studiemedel har, så är det en något större andel med utländsk bakgrund som helt saknar inkomstkälla. Av de studerande med utländsk bakgrund som studerade utan studiemedel var det 5 procent som inte hade någon inkomst, att jämföra med 2 procent av studerande utan studiemedel med svensk bakgrund. Det är också en något större andel med utländsk bakgrund som har sin huvudsakliga inkomst från andra bidrag och ersättningar än studiemedel. Å andra sidan hade en mindre andel av dem med utländsk bakgrund arbete som huvudsaklig inkomstkälla under studietiden. Studerande med utländsk bakgrund har också något lägre förvärvsinkomster än studerande med svensk bakgrund. Av studerande med utländsk bakgrund som studerade utan studiemedel hade 79 procent sin huvudsakliga inkomst från arbete och kapitalinkomst, och medianinkomsten från arbete var 314 600 kronor. Av personer med svensk bakgrund utan studiemedel hade 85 procent sin huvudsakliga inkomst från arbete och kapitalinkomst, och medianinkomsten från arbete var 325 100 kronor.

### **3.3. Distansstuderande och deltidsstuderande studerar oftare utan studiemedel**

Distans- eller på-plats-studier tycks ha viss betydelse för andelen som studerar utan studiemedel hos studerande inom yrkeshögskolan. Andelen som studerar utan studiemedel på distans är dock lägre hos studerande inom yrkeshögskola jämfört med studerande inom högskola/universitet.

Distansstudier på yrkeshögskola, precis som på högskola/universitet, är vanligare för kvinnor än vad de är för män. Distansstudier är också betydligt vanligare bland äldre studerande. Av de distansstuderande hösten 2017 var 72 procent 30 år eller äldre och endast 2 procent var yngre än 21 år.<sup>14</sup>

---

<sup>14</sup> Uppgift om kön saknas för 49 personer som studerar på distans och 86 personer som inte studerar på distans.

**Tabell 9** Antal, andel (procent) och förvärvsinkomst (median och i kronor) för studerande som höstterminen 2017 studerar med, respektive utan, studiemedel på yrkeshögskola<sup>1,2</sup>

	Har inte studiemedel			Har studiemedel		
	Antal	Andel	Förvärvs inkomst	Antal	Andel	Förvärvs inkomst
<b>Distans eller på plats studerande</b>						
Distans	4 486	55	202 888	3 710	45	161 051
På plats studerande	4 912	17	346 363	23 395	83	98 767
<b>Studietakt</b>						
Heltid	6 190	19	220 851	25 918	81	101 500
75 procent	460	60	360 307	303	40	164 879
50 procent	2 748	76	358 596	884	24	257 893
<b>Inriktning<sup>3</sup></b>						
Allmän utbildning	-	-	-	-	-	-
Pedagogik och lärarutbildning	122	28	278 519	315	72	89 357
Humaniora och konst	226	15	144 305	1 290	85	62 605
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	1 664	17	258 267	8 249	83	111 311
Naturvetenskap, matematik, data	1 494	31	222 291	3 332	69	64 271
Teknik och tillverkning	3 152	32	327 910	6 725	68	109 427
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	322	30	244 905	738	70	73 716
Hälsa- och sjukvård samt social omsorg	1 679	33	317 779	3 442	67	146 039
Tjänster	753	20	254 694	2 953	80	119 707
Okänd	45	25	108 030	137	75	47 125

<sup>1</sup> Uppgifter saknas för 135 studerande inom yrkeshögskola.

<sup>2</sup> 132 personer har läst både på distans och på plats. Dessa har klassats som distansstuderande.

<sup>3</sup> En person kan ha studerat flera inriktningar under året och kan därför förekomma fler än 1 gång.

Numerärt dominerar kvinnorna bland dem som distansstuderar utan studiemedel, men det är en större andel bland männen som studerar utan studiemedel. Bland män är det 71 procent som studerar distansstudier och inte har studiemedel, medan motsvarande andel för kvinnorna är 44 procent. Distansstuderande utan studiemedel är också procentuellt vanligare i storstäder än på mindre orter och bland deltidsstuderande än dem som studerar på heltid.



**Tabell 10** Antal och andel (procent) distansstuderande utan studiemedel fördelade efter kön, ålder, storlek folkbokföringsort och studietakt. <sup>1</sup>

	Antal	Andel distansstuderande utan studiemedel
<b>Kön</b>		
Kvinnor	2 195	44
Män	923	71
<b>Ålder</b>		
–21 år	49	31
22–24 år	201	40
25–29 år	721	46
30– år	3 515	59
<b>Storlek folkbokföringsort</b>		
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	1 104	49
Större städer och kommuner nära större stad	1 620	51
Storstäder och storstadsnära kommuner	1 762	64
<b>Studietakt</b>		
Heltid	1 709	39
75 procent	460	60
50 procent	2 317	76

<sup>1</sup> 132 personer som både läst distans och på plats studerande, har klassats som distansstuderande.

## 4. Kommunal vuxenutbildning (komvux)

**Tabell 11** Antal, andel (procent) och förvärvsinkomst (median och i kronor) för studerande som höstterminen 2017 studerar med, respektive utan, studiemedel på komvux.<sup>1,2</sup>

	Har inte studiemedel			Har studiemedel		
	Antal	Andel	Förvärvs inkomst	Antal	Andel	Förvärvs inkomst
<b>Totalt</b>	99 465	64	164 454	56 001	36	72 179
<b>Kön</b>						
Kvinnor	58 572	61	173 392	37 136	39	75 247
Män	40 893	68	148 845	18 865	32	65 953
<b>Ålder <sup>3</sup></b>						
–21 år	15 500	63	82 264	9 223	37	43 750
22–24 år	15 343	58	147 525	10 979	42	72 122
25–29 år	21 046	63	174 829	12 544	37	82 186
30–39 år	27 751	65	197 600	14 993	35	79 518
40– år	19 825	71	219 606	862	29	90 476
<b>Bakgrund</b>						
Svensk	37 793	60	211 317	24 980	40	98 185
Utländsk	61 672	66	125 992	31 021	34	53 967
<b>Har barn</b>						
Ja	39 524	61	196 962	25 094	39	76 129
Nej	59 941	66	143 484	30 907	34	69 253
<b>Högsta studienivå föräldrar</b>						
Förgymnasial utbildning	6 636	58	209 837	4 821	42	75 812
Gymnasial utbildning	24 081	59	207 991	16 778	41	93 629
Eftergymnasial utbildning mindre än 3 år	8 412	61	183 953	5 330	39	84 790

Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	11 972	63	155 787	6 975	37	74 340
Uppgift saknas	48 364	69	123 360	22 097	31	53 560
<b>Storlek folkbokföringsort</b>						
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	23 608	66	157 134	12 120	34	81 420
Större städer och kommuner nära större stad	37 998	62	149 323	22 801	38	66 380
Storstäder och storstadsnära kommuner	37 859	64	184 396	21 080	36	73 946

<sup>1</sup> Uppgifter saknas för 258 studerande inom komvux.

<sup>2</sup> En person kan ha läst vid flera skolformer under året. Personer som studerat med eller utan studiemedel kan därför avse en eller flera skolformer.

<sup>3</sup> Man kan inte få studiemedel för studier på grundskole- eller gymnasial nivå förrän det andra halvåret det år man fyller 20 år.

## 4.1. Stor andel studerar utan studiemedel oavsett ålder

Andelen som studerar utan studiemedel på komvux har ökat. Under perioden 2012–2016 har andelen som studerade utan studiebidrag på komvux ökat från 56 till 64 procent. Ökningen har flera bakomliggande orsaker. Andelen män som studerar på komvux har ökat, och män har normalt en högre andel som studerar utan studiemedel jämfört med kvinnor. Det är en också en högre andel som studerar på deltid, fler läser på distans och fler med utländsk bakgrund studerar på komvux. Samtliga är faktorer där andelen utan studiemedel normalt sett är hög. Samtidigt som en högre andel studerar utan studiemedel är det också en allt högre andel som har arbete som huvudsaklig inkomstkälla.<sup>15</sup>

Komvux är den skolform som med marginal har högst andel studerande utan studiemedel. Regelverket för studiestöd kan till viss del förklara den låga andelen som använder studiemedel. För att kunna få studiemedel för komvuxstudier måste man nämligen vara minst 20 år och studera i minst 50 procents takt under minst tre veckor. Man kan inte heller få studiemedel om man samtidigt har vissa andra ersättningar, exempelvis aktivitetsstöd eller aktivitetsersättning. Det finns även en tidsbegränsning på hur länge studerande kan få studiemedel för komvuxstudier.<sup>16</sup> En tidigare studie från CSN visar att hälften av dem som får avslag på sin ansökan om studiemedel för studier inom komvux, får det på grund av otillräckliga studieresultat från tidigare studier med studiemedel. Många som fick avslag för studier på grundskolenivå fick det

<sup>15</sup> CSN, Vad påverkar andelen som använder studiemedel? Rapport 2018:10, 2018

<sup>16</sup> Beroende på tidigare utbildning kan studerande på gymnasienivå få 80 eller 120 veckor och studerande på grundskolenivå få 40, 80 eller 100 veckor.

för att de nått det maximala antalet veckor de kan få studiemedel för och nästan alla hade utländsk bakgrund.<sup>17</sup>

Något som är unikt för komvuxstuderande är att ålder inte tycks ha lika stor betydelse för andelen som nyttjar studiemedel som inom andra skolformer. Andelen som studerar utan studiemedel är förvisso störst inom gruppen som är 40 år eller äldre, men jämfört med övriga skolformer är skillnaden gentemot övriga åldersgrupper liten (se tabell 11).

Tittar vi närmare på siffrorna slås man av att även andelen yngre studerande som nyttjar studiemedel är låg. Bland yngre studerande som inte har studiemedel är andelen som studerar på gymnasienivå betydligt högre jämfört med äldre studerande. Då nyttjandet av studiemedel generellt är lägre hos studerande på grundskolenivå är det därmed inte nivån som förklarar det låga nyttjandet av studiemedel bland yngre studerande på komvux. Yngre studerande har också en högre andel med svensk bakgrund.

Orsaken till det låga nyttjandet av studiemedel hos yngre studerande står således att söka någon annanstans. Utöver det uppenbara att många studerande på komvux är yngre än 20 år och därmed inte är berättigade till studiemedel (3 procent av samtliga studerande) kan studietakten ge viss vägledning. Personer med svensk bakgrund (som ofta studerar utan studiemedel) läser hälften så många poäng som personer med utländsk bakgrund (som ofta har studiemedel) och störst andel med svensk bakgrund finns i de yngre ålderskategorierna.

Det låga poängantalet och den låga andelen som använder studiemedel tyder på att yngre studerande med svensk bakgrund ofta studerar kortare perioder, exempelvis för att läsa upp underkända gymnasiebetyg eller för att läsa in kurser för att gymnasiestudierna ska bli högskoleberättigande.<sup>18</sup> Behovet av studiemedel är därför inte lika stort och det är därför troligt att dessa personer inte är aktuella för studiemedel på grund av för liten omfattning.

**Tabell 12** Registrerade poäng (median) och andel komvuxstuderande (procent) utan studiemedel fördelade efter svensk eller utländsk bakgrund och ålder. Andel i procent.

Ålder	Svensk bakgrund		Utländsk bakgrund	
	Andel utan studiemedel	Registrerade poäng	Andel utan studiemedel	Registrerade poäng
–21 år	66	100	60	182
22–24	55	100	62	200
25–29	57	100	67	200
30– år	63	100	69	200

<sup>1</sup> Uppgift om bakgrund och ålder saknas för 258 personer

<sup>17</sup> CSN. Efter avslaget – en studie om komvuxstuderande som får avslag på sin ansökan om studiemedel. CSN, rapport 2019:5

<sup>18</sup> För att få grundläggande behörighet till högskolestudier krävs att den som läser ett yrkesprogram i gymnasiet läser kurserna Svenska 2 och 3 samt Engelska 6.

## 4.2. Stor andel finansierar sina studier med andra bidrag och ersättningar

Tidigare studier från CSN visar att andelen som studerar deltid på komvux har ökat de senaste åren och andelen som arbetar parallellt med studierna har också ökat.<sup>19</sup> Studerande som har arbete som huvudsaklig försörjningskälla och studerar utan studiemedel läser hälften så många poäng (median) som studerande utan studiemedel med andra inkomstkällor. Det indikerar att deltidsstuderande på komvux har studier som en bisyssla och att arbete är deras huvudsakliga sysselsättning.

Samtidigt är det en stor andel studerande på komvux som har sin huvudsakliga försörjningskälla från andra bidrag och ersättningar än studiemedel. Särskilt stor är denna andel hos studerande som studerar utan studiemedel.

Totalt är det 30 procent av alla studerande utan studiemedel som har sin huvudsakliga inkomstkälla från andra bidrag och ersättningar än studiemedel. Hos personer med utländsk bakgrund är det 38 procent som studerar med andra bidrag och ersättningar än studiemedel som huvudsaklig inkomstkälla och hos studerande med svensk bakgrund är andelen 18 procent. Sannolikt beror den höga andelen studerande utan studiemedel med inkomster från andra bidrag och ersättningar på att komvuxstudier dels riktar sig till personer med låg utbildningsnivå och dels till nyanlända, det vill säga grupper som normalt har svårt att hitta annan försörjning. Den stora skillnaden i inkomstkälla mellan personer med svensk respektive utländsk bakgrund avviker från fördelningen inom högskola, universitet och yrkeshögskola där fördelningen är mera jämn.

Samtidigt som studerande med utländsk bakgrund har en stor andel med huvudsaklig inkomst från andra bidrag och ersättningar än studiemedel, är det noterbart att de, jämfört med studerande med svensk bakgrund, inte har särskilt höga förvärvsinkomster. Studerande med utländsk bakgrund, med huvudsaklig inkomst från andra bidrag och ersättningar än studiemedel, har en förvärvsinkomst från arbete eller näringsverksamhet på 26 600 kronor, medan motsvarande förvärvsinkomst för personer med svensk bakgrund är nästan fyra gånger så hög. Det indikerar att det finns en skillnad i vilken typ av transferering som personer med svensk respektive utländsk bakgrund erhåller. Rapporten *Lönar sig arbete 2.0? En ESO-rapport med fokus på nyanlända*<sup>20</sup> visade på att gruppen nyanlända i högre grad får transfereringar genom aktivitetsstöd och har lägre skattepliktiga ersättningar än personer med svensk bakgrund, vilket härrör från deras lägre arbetsinkomster. Gruppen med utländsk bakgrund, och i synnerhet nyanlända, får i högre grad skattefria transfereringar jämfört med personer med svensk bakgrund. Skattefria transfereringar är ofta relaterade till behov eller otillräcklig försörjning, exempelvis barnbidrag och bostadsbidrag.

Uppgiften om vilka andra ersättningar studerande utan studiemedel har är intressant. Man kan nämligen inte få studiemedel samtidigt som vissa andra ersättningar,

---

<sup>19</sup> CSN, Vad påverkar andelen som använder studiemedel? Rapport 2018:10, 2018

<sup>20</sup> Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (2018) Löfbom, E, Lönar sig arbete 2.0– En ESO-rapport med fokus på nyanlända. Rapport 2018:2

exempelvis aktivitetsstöd som många med utländsk bakgrund erhåller.<sup>21</sup> Den låga andelen studerande med studiemedel på komvux kan därför sannolikt delvis förklaras av att gruppen utan studiemedel i hög grad består av personer som erhåller andra ersättningar än studiemedel och därför inte är aktuella att få studiemedel under sin studietid.

**Tabell 13** Andel (procent) inom varje försörjningskälla för personer utan studiemedel fördelade på bakgrund och förvärvsinkomst (median och i kronor).<sup>1</sup>

Försörjningskälla	Svensk bakgrund		Utländsk bakgrund	
	Andel	Förvärvs inkomst	Andel	Förvärvs inkomst
Ingen inkomst	3	0	3	0
Huvudsaklig inkomst från arbete och kapitalinkomst	78	244 955	58	236 518
Huvudsaklig inkomst från transfereringar ej studiemedel	18	103 133	38	26 571
Huvudsaklig inkomst från studiemedel <sup>2</sup>	1	8 697	1	9 138

<sup>1</sup> Uppgift om bakgrund och ålder saknas för 258 personer

<sup>2</sup> Personer med studiemedel under våren men inte under hösten.

### 4.3. Studerande på kvällstid studerar oftare utan studiemedel

Något som sannolikt också bidrar till den höga andelen studerande utan studiemedel på komvux är möjligheten att kombinera arbete med studier. Den möjligheten är möjligen något större för komvuxstuderande jämfört med andra skolformer. Utöver distansstudier finns för komvuxstuderande även möjlighet att studera kvällskurser. Högst andel studerande utan studiemedel (90 procent) finns bland dem som läser kvällskurser. De allra flesta väljer dock att studera på dagtid, där 60 procent studerar utan studiemedel.

Kvällstidsstuderande utan studiemedel arbetar parallellt med studierna: 80 procent av de kvällstidsstuderande har arbete som främsta inkomstkälla, och gruppen är den som har den största andelen med arbete som främsta inkomstkälla. Lägst andel har studerande utan studiemedel på dagtid, där 58 procent har inkomster från arbete som huvudsaklig försörjningskälla. Bland dessa är i stället inkomster från andra bidrag och ersättningar än studiemedel främsta försörjningskälla.

<sup>21</sup> Man kan inte få studiemedel samtidigt som studiehjälp, aktivitetsstöd, sjuk-, aktivitets- eller rehabiliteringsersättning, utvecklingsersättning, etableringsersättning, korttidsbidrag, studiestöd eller motsvarande från ett annat land.



**Tabell 14** Antal, andel (procent) och förvärvsinkomst (median och i kronor) för studerande som höstterminen 2017 studerar med, respektive utan, studiemedel på komvux.<sup>1,2</sup>

	Har inte studiemedel			Har studiemedel		
	Antal	Andel	Förvärvs inkomst	Antal	Andel	Förvärvs inkomst
<b>Nivå</b>						
Grundskolenivå	26 607	76	66 310	8 627	25	27 875
Gymnasienivå	72 858	61	196 019	47 374	39	82 033
<b>Tid och placering</b>						
Dagtid	61 424	60	122 545	40 895	40	66 278
Kvällstid 18 eller senare	5 523	90	244 497	632	10	125 039
Distans	26 960	69	218 804	11 989	31	90 554
Annan förläggning av kursen	5 558	69	206 984	2 485	31	84 771
<b>Antal registrerade poäng</b>						
0–100	43 649	87	207 231	6 656	13	97 171
101–200	24 602	73	159 645	9 285	27	86 578
201–300	10 871	58	127 066	7 801	42	80 000
301–400	9 078	44	96 063	11 421	56	65 342
401–500	5 615	35	103 467	10 659	66	68 565
501–600	2 895	33	91 023	5 817	67	56 780
601–	2 755	39	57 980	4 362	61	54 388

<sup>1</sup> Uppgifter saknas för 258 studerande inom komvux.

<sup>2</sup> En person kan ha läst vid flera skolformer under året. Personer som studerat med eller utan studiemedel kan därför avse en eller flera skolformer.

## 5. Folkhögskola

**Tabell 15** Antal, andel (procent) och förvärvsinkomst (median och i kronor) för studerande som höstterminen 2017 studerar med, respektive utan, studiemedel på folkhögskola.<sup>1,2</sup>

	Har inte studiemedel			Har studiemedel		
	Antal	Andel	Förvärvs inkomst	Antal	Andel	Förvärvs inkomst
<b>Totalt</b>	14 732	48	141 994	15 906	52	49 317
<b>Kön</b>						
Kvinnor	9 264	50	171 092	9 323	50	54 318
Män	5 468	45	101 922	6 583	55	42 175
<b>Ålder <sup>3</sup></b>						
–21 år	3 381	45	32 062	4 143	55	34 735
22–24 år	1 385	26	97 814	3 867	74	45 821
25–29 år	1 637	32	106 658	3 447	68	60 307
30–39 år	1 877	40	210 990	2 759	60	67 385
40– år	6 452	79	253 667	1 690	21	82 243
<b>Bakgrund</b>						
Svensk	10 337	50	169 716	10 486	50	56 367
Utländsk	4 395	45	95 202	5 420	55	34 352
<b>Har barn</b>						
Ja	3 611	47	258 306	4 015	53	56 023
Nej	11 121	48	110 142	11 891	52	47 997
<b>Högsta studienivå föräldrar</b>						
Förgymnasial utbildning	1 172	49	222 908	1 203	51	50 790
Gymnasial utbildning	3 663	42	110 082	5 047	58	56 004
Eftergymnasial utbildning mindre än 3 år	1 458	39	99 678	2 283	61	57 222
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	2 580	38	95 202	4 224	62	51 417
Uppgift saknas	5 859	65	201 912	3 149	35	27 996

<b>Storlek folkbokföringsort</b>						
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	4 677	53	154 009	4 080	47	51 453
Större städer och kommuner nära större stad	5 259	47	114 604	5 957	53	48 162
Storstäder och storstadsnära kommuner	4 796	45	159 537	5 869	55	48 819
<b>Nivå</b>						
Grundskolenivå	2 784	60	97 440	1 846	40	11 373
Gymnasienivå	10 753	49	146 046	11 139	51	49 379
Eftergymnasial nivå	1 195	29	296 982	2 921	71	78 990
<b>Tid och placering</b>						
Distans	4 204	67	303 993	2 075	33	111 395
På plats studerande	10 528	43	99 678	13 831	57	43 983
<b>Studietakt</b>						
Heltid	8 124	36	94 209	14 277	64	44 947
75 procent	449	85	173 291	79	15	85 698
50 procent	4 664	76	263 350	1 454	24	123 847
25 procent <sup>4</sup>	1 495	94	267 661	96	6	85 529
<b>Kurstyp</b>						
Allmän kurs, 15 dagar eller längre	4 437	43	67 740	5 960	57	24 830
Särskild kurs, 15 dagar eller längre	8 309	51	226 244	7 999	49	72 054
Extraplatser allmän kurs	906	40	74 544	1 367	60	20 404
Extraplatser särskild kurs	1 080	65	256 140	580	35	54 664

<sup>1</sup> Uppgifter saknas för 130 studerande inom folkhögskola.

<sup>2</sup> En person kan ha läst vid flera skolformer under året. Personer som studerat med eller utan studiemedel kan därför avse en eller flera skolformer.

<sup>3</sup> Man kan inte få studiemedel för studier på grundskole- eller gymnasial nivå förrän det andra halvåret det år man fyller 20 år.

<sup>4</sup> Studier på 25 procent ger inte rätt till studiestöd. Dessa personer har studerat vid andra skolformer under hösten 2017 som gett rätt till studiemedel.

## 5.1. Regelverket för studiestöd påverkar andelen studerande utan studiemedel

Andelen som studerar utan studiemedel på folkhögskola har ökat de senaste åren. Under höstterminen 2016 ökade andelen som studerade utan studiemedel markant, från 43 procent till 49 procent. Ökningen gällde både kvinnor och män och kunde förklaras av att de som studerar på folkhögskola blir allt äldre, men också av att andelen deltidstudierande och distansstudierande hade ökat.<sup>22</sup>

Det finns en skillnad i andelen som studerar utan studiemedel beroende på vilken ålderskategori man tillhör. Som framgår av tabell 15 är det studerande som är 21 år eller yngre samt 40 år eller äldre som har den högsta andelen studerande som studerar utan studiemedel. Allra högst är andelen i kategorin som är 40 år eller äldre där andelen studerande utan studiemedel uppgår till 79 procent.

Andelen studerande utan studiemedel är högst inom kategorin 40 år eller äldre, vilket till stor del beror på att det är den kategorin som har den högsta andelen deltidstudierande. Av dem som är 40 år eller äldre är det 69 procent som studerar på deltid, medan det bland studerande som är 21 år eller yngre är 6 procent som studerar på deltid. Det är också en stor andel studerande på folkhögskola som är 56 år eller äldre. Av samtliga studerande utan studiemedel var 3 700 personer (25 procent) 57 år eller äldre. Det innebär att en stor andel som studerar på folkhögskola inte kan få studiemedel för sina studier på grund av ålder.<sup>23</sup> Att andelen över 56 år är så stor beror på att folkhögskolor erbjuder vissa kurser riktade till seniorer och pensionärer.<sup>24</sup>

Även hos de yngre studerande är det i hög grad regelverket<sup>25</sup> som påverkar andelen studerande utan studiemedel. Av samtliga studerande utan studiemedel var 2 400 personer (16 procent) 19 år eller yngre och studerade på grundskolenivå eller gymnasial nivå. Dessa personer uppfyller inte villkoren för att få studiemedel under perioden.

## 5.2. Studerande med svensk bakgrund studerar ofta utan studiemedel

Det är vanligare att studerande med svensk bakgrund studerar utan studiemedel jämfört med studerande med utländsk bakgrund. Det förhållandet gör folkhögskolestuderande unika jämfört med studerande vid högskola eller universitet, yrkeshögskola och komvux. Sannolikt är det en kombination av flera faktorer som förklarar varför det på folkhögskola är vanligare för personer med svensk bakgrund att studera utan studiemedel.

Studerande med svensk bakgrund tenderar att ha en högre andel utan studiemedel på lägre studienivåer. På grundskolenivå är det 48 procent av studerande med utländsk bakgrund och hela 88 procent av studerande med svensk bakgrund som studerar utan

---

<sup>22</sup> CSN, Vad påverkar andelen som använder studiemedel? Rapport 2018:10, 2018

<sup>23</sup> En studerande kan bara få studiemedel till och med det år hen fyller 56.

<sup>24</sup> Sveriges folkhögskolor – seniorkurser på folkhögskola (2020) <https://www.folkhogskola.nu/sok-kurser/ovriga-kurser/senior/> (2020-01-20)

<sup>25</sup> Studiemedel för studier på folkhögskola på grundläggande och gymnasienivå kan tidigast ges från och med höstterminen det år den studerande fyller 20 år. Studerande under 20 år kan i stället få studiehjälp.

studiemedel. Det är också vanligare för studerande med svensk bakgrund att studera utan studiemedel på gymnasienivå. På eftergymnasial nivå är det däremot vanligare för studerande med utländsk bakgrund att studera utan studiemedel. Vidare har fler deltidsstuderande, som ofta studerar utan att ha studiemedel, svensk bakgrund.

Studerande med svensk bakgrund läser också i högre grad särskilda kurser på folkhögskola medan studerande med utländsk bakgrund läser allmänna kurser. Allmänna kurser (behörighetsgivande kurser) är till för dem som helt saknar eller inte är klara med sin grundskole- eller gymnasieutbildning, medan särskilda kurser (profilkurser) är till för dem som vill ägna sig åt ett intresse, exempelvis studier i musik, teater eller språk.<sup>26</sup> Det tycks vara så att studerande vid särskilda kurser generellt har en högre andel som studerar utan studiemedel. Samtidigt har studerande med svensk bakgrund som läser allmän utbildning också en större andel som studerar utan studiemedel. Detta kan tyda på att dessa studerar kortare perioder för att komplettera sin gymnasieutbildning och därför inte har samma behov av studiemedel som studerande med utländsk bakgrund som läser längre perioder.

En stor majoritet av studerande över 56 år (86 procent) har svensk bakgrund och det finns också en viss övervikt av studerande med svensk bakgrund i gruppen under 20 år.

---

<sup>26</sup> Sveriges folkhögskolor – De olika kurstyperna på folkhögskolan (2019)  
<http://www.folkhogskola.nu/om-folkhogskola/sa-funkar-folkhogskola/folkhogskola---annorlunda-vuxenutbildning/olika-typer-av-kurser/> (2019-12-20)

**Tabell 16** Antal och andel utan studiemedel (procent) och förvärvsinkomst (median och i kronor) för studerande på folkhögskola med svensk och utländsk bakgrund fördelade efter studienivå och kursstyp.<sup>1</sup>

	Svensk bakgrund			Utländsk bakgrund		
	Antal	Andel utan studiemedel	Förvärvsinkomst	Antal	Andel utan studiemedel	Förvärvsinkomst
<b>Nivå</b>						
Grundskolenivå	1 257	88	167 100	1 527	48	18 265
Gymnasienivå	8 246	51	154 898	2 507	44	120 590
Eftergymnasial nivå	834	27	292 325	361	37	313 112
<b>Kurstyp</b>						
Allmän kurs, 15 dagar eller längre	2 529	48	96 505	1 908	37	32 872
Särskild kurs, 15 dagar eller längre	6 659	50	226 527	1 650	55	223 089
Extraplatser allmän kurs	458	44	97 347	448	36	43 302
Extraplatser särskild kurs	691	59	274 581	389	78	198 195

<sup>1</sup> Uppgift om bakgrund saknas för 130 personer

En mycket stor andel av de studerande inom folkhögskola som studerar utan studiemedel har sin huvudsakliga inkomst från andra bidrag och ersättningar än studiemedel. I kapitlet om komvuxstuderande konstaterade vi att typen av transferering sannolikt skiljer sig åt hos studerande utan studiemedel med svensk respektive utländsk bakgrund. Stora skillnader i förvärvsinkomst var en indikator som förstärkte den bilden. Även inom folkhögskolan tycks det vara så att personer med utländsk bakgrund erhåller ersättningar, exempelvis aktivitetsstöd, som gör att de inte är aktuella för att kunna få studiemedel. Den låga andelen studerande med studiemedel på folkhögskola kan därför sannolikt delvis förklaras av att gruppen utan studiemedel i hög grad består av personer som erhåller andra ersättningar än studiemedel och därför inte är aktuella att få studiemedel under sin studietid.



**Tabell 17** Andel (procent) inom varje försörjningskälla för personer utan studiemedel fördelade på bakgrund och förvärvsinkomst (median och i kronor).<sup>1</sup>

Försörjningskälla	Svensk bakgrund		Utländsk bakgrund	
	Andel	Förvärvs inkomst	Andel	Förvärvs inkomst
Ingen inkomst	1	0	3	0
Huvudsaklig inkomst från arbete och kapitalinkomst	43	256 339	43	256 769
Huvudsaklig inkomst från transfereringar ej studiemedel	50	154 644	47	40 201
Huvudsaklig inkomst från studiemedel <sup>2</sup>	6	142	7	0

<sup>1</sup> Uppgift om bakgrund saknas för 130 personer

<sup>2</sup> Personer med studiemedel under våren men inte under hösten.

## 6. Avslutande reflektioner

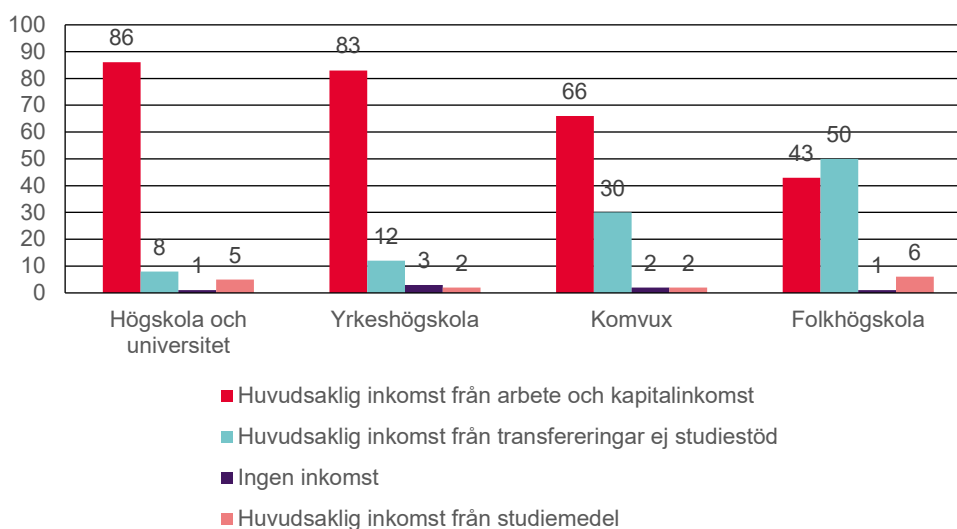
### Vad kännetecknar studerande utan studiemedel?

Det finns vissa gemensamma nämnare för dem som studerar utan studiemedel. Det är tydligt att oavsett skolform bedrivs deltidstudier och distansstudier förhållandevis ofta utan studiemedel. Det är även tydligt att ålder och huruvida den studerande har svensk eller utländsk bakgrund är faktorer som har påverkan på andelen som studerar utan studiemedel. Vi ser dock vissa skillnader mellan olika skolformer.

Studier utan studiemedel innebär vanligen att man behöver finansiera sina studier på annat sätt. Hur man finansierar sina studier varierar inom olika skolformer. Bland studerande inom högskola, universitet och yrkeshögskola är det en förhållandevis liten andel som studerar utan studiemedel. De som studerar utan studiemedel inom dessa skolformer har gemensamt att de har arbete som huvudsaklig inkomstkälla. Förvärvsinkomsten är dessutom förhållandevis hög, vilket indikerar att arbete är deras huvudsakliga sysselsättning och studier är en bisyssla. En hög grad av deltidstudier hos studerande utan studiemedel inom dessa skolformer förstärker den bilden.

Inom komvux och folkhögskola är det delvis andra grupper som studerar utan studiemedel. Många av dem har förvisso arbete som huvudsaklig sysselsättning, men det är också en stor andel som finansierar sina studier genom andra bidrag och ersättningar än studiemedel. Vissa transfereringar kan inte kombineras med studiestödet och det är därför sannolikt en stor andel som därför inte skulle uppfylla kraven i regelverket vid en ansökan.

**Diagram 2** Andel (procent) studerande utan studiemedel fördelade på skolform och huvudsaklig försörjningskälla.<sup>1</sup>



<sup>1</sup> Huvudsaklig inkomst från studiemedel innebär i detta fall att personen haft studiemedel under våren 2017, men inte under höstterminen 2017.

Det är också vanligt att personer med utländsk bakgrund studerar utan studiemedel. Även i denna grupp tycks det finnas variationer beroende på skolform. Inom högskola och universitet och yrkeshögskola är det sannolikt så att kulturella skillnader delvis kan förklara att personer med utländsk bakgrund i högre grad studerar utan studiemedel. Inom komvux och folkhögskola tycks det i högre grad bero på att dessa personer får andra transfereringar eller att det tillåtliga antalet veckor överskrids på lägre nivåer.

Studerande utan studiemedel är också i genomsnitt äldre. Inom många skolformer är det tydligt att andelen studerande utan studiemedel ökar med ålder. Många studerande inom framförallt folkhögskola är dessutom äldre än 56 år och är därmed för gamla för att få studiemedel. Speciellt är folkhögskolan en skolform som lockar många äldre studerande.

## **Studiestödets rekryterande effekt**

Studiestödets mål är att verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Ett sätt att mäta studiestödets rekryterande effekt är att titta på hur stor andel av de studerande som studerar med studiemedel på grundläggande nivå, gymnasienivå samt eftergymnasial nivå. Att andelen som studerar utan studiemedel ökar inom komvux och folkhögskolan skulle kunna tyda på att studiemedlets rekryterande effekt minskar i denna grupp. I synnerhet gäller detta komvuxstuderande där andelen som studerar utan studiemedel är högst. Utvecklingen tycks delvis drivas på av att allt fler studerar på deltid och har ett arbete parallellt med studierna samt att könsfördelningen förändras. Sannolikt är också en del av förklaringen att andelen med utländsk bakgrund ökar och att många av dem som har utländsk bakgrund når gränsen för antalet veckor som man kan få för studier på grundskolenivå. Det tycks också vara så att många studerande med utländsk bakgrund på komvux finansierar sina studier genom andra bidrag och ersättningar än studiemedel vilket gör att de inte uppfyller kraven i regelverket.

För studerande inom högskola och universitet är dock andelen som studerar utan studiemedel oförändrad jämfört med tidigare år. För studerande inom högskola, universitet samt yrkeshögskola är det en förhållandevis liten andel som studerar utan studiemedel. Det indikerar ett studiestöd som har en hög rekryterande effekt och är en betydelsefull försörjningskälla för de studerande.

Sammantaget framträder en bild av att studiemedlet i stora drag tämligen väl träffar de personer som uppfyller kraven i regelverket. Sannolikt är det en förhållandevis liten andel som studerar utan studiestöd som skulle uppfylla regelverket vid en ansökan.

## Definitioner och förklaringar

### Basårsutbildning

Basårsutbildning är behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning som ger behörighet eller introduktion till högskoleutbildning. Utbildningen börjar på grundnivå och vänder sig till nybörjare.

### Fribelopp

Den som studerar med studiemedel kan samtidigt ha inkomster upp till ett visst belopp utan att studiestödet påverkas. Detta belopp kallas för fribelopp. För mer information, se [www.csn.se](http://www.csn.se)

### Föräldrarnas utbildningsnivå

Variabeln beskriver den högsta utbildningsnivån fram till och med år 2017 för minst en av föräldrarna.

### Förvärvsinkomst

Sammanräknad förvärvsinkomst, det vill säga inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. I inkomst av tjänst ingår, förutom löneinkomst, även inkomst från pension, sjukpenning, arbetsmarknadsstöd, föräldrapenning och sjuk- och aktivitetsersättning.

### Har barn

Med barn avses biologiska barn

### Inriktning

Studieinriktningarna baseras på Svensk utbildningsklassifikation (SUN).

### Kön

Med kön avses det juridiska könet, det vill säga det kön som är registrerat i folkbokföringen.

### Storlek folkbokföringsort

Beskriver storleken på folkbokföringsorten.

- Storstäder och storstadsnära kommuner = Minst 200 000 invånare i kommunens största tätort
- Större städer och kommuner nära större stad = Minst 40 000 och mindre än 200 000 invånare i kommunens största tätort
- Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner = Mindre än 40 000 invånare i kommunens största tätort

### Studiehjälp

Fram till värterminen det år den studerande fyller 20 år kan hen få bidrag för studier på gymnasienivå.

**Studiemedel**

Bidrag och lån för studerande som läser på högskola, universitet eller yrkeshögskola. Från och med det andra halvåret det år den studerande fyller 20 år kan hen även få studiemedel på grundskole- och gymnasienivå för studier på komvux eller folkhögskola.

**Svensk och utländsk bakgrund**

Med utländsk bakgrund avses personer, folkbokförda i Sverige, som är födda utomlands samt personer som är födda i Sverige med två utrikesfödda föräldrar. Att en person har svensk bakgrund innebär därför att personen är född i Sverige och att en eller båda föräldrarna är födda i Sverige.

**Transfereringar**

En överföring av resurser från offentlig sektor, exempelvis pension, barnbidrag, föräldraersättning och arbetslöshetsersättning.

**Ålder**

Beskriver den studerandes ålder 2017-12-31

# Referenser

CSN (2016), Studiemedel till äldre studerande. En uppföljning av höjda åldersgränser. CSN rapport 2016:1. Diarienummer 2015-219-7515

CSN (2018) Studiestödet 2017. CSN rapport 2018:2. Diarienummer 2018-109-1427.

CSN (2018) Vad påverkar andelen som använder studiemedel? CSN rapport 2018:10. Diarienummer 2018-213-15291.

CSN (2018) Varför tveka ta studielån? Studerande med utländsk bakgrund förklarar. CSN rapport 2018:4. Diarienummer 2018-219-4200

CSN (2019) Efter avslaget – en studie om komvuxstuderande som får avslag på sin ansökan om studiemedel. CSN rapport 2019:5 Diarienummer 2018-219-13674.

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (2018) Löfbom, E, Lönar sig arbete 2.0 – En ESO-rapport med fokus på nyanlända. Rapport 2018:2

Proposition 2018/19:1 Budgetpropositionen för 2019. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Saco (2017) Edström, J, Pokarzhevskaya, G, Lönegap mellan akademiker med svensk och utländsk bakgrund – En analys av Saco-förbundens medlemmar.

SFS 2017:1114 Förordning med instruktion för Centrala studiestödsnämnden. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Sveriges folkhögskolor – De olika kursstyperna på folkhögskolan (2019)  
<http://www.folkhogskola.nu/om-folkhogskola/sa-funkar-folkhogskola/folkhogskola---annorlunda-vuxenutbildning/olika-typer-av-kurser/>  
(2019-12-20).

Sveriges folkhögskolor – Seniorkurser på folkhögskola (2020)  
<https://www.folkhogskola.nu/sok-kurser/ovriga-kurser/senior/> (2020-01-20).

**Vi gör studier möjligt.**

The logo for CSN (Centrala Studietoget) is located in the bottom right corner. It consists of a red right-angled triangle pointing towards the top right, with the letters 'CSN' in white, bold, sans-serif font inside the triangle.

**CSN**